

SUSANN SITZLER • **Kardeşler**

SUSANN SITZLER 1970 yılında Basel'de doğdu. Basel Üniversitesi'nde Germanistik, felsefe ve sanat tarihi okudu. Serbest gazeteci ve yazar olarak 1993'ten bu yana Berlin'de yaşıyor. *Die Zeit*, *Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung*, *Merian* ve *Deutschlandradio Kultur* için röportajlar, portreler ve radyo belgeselleri hazırlıyor. İsviçre kültürü ve arkadaşlık, şişmanlık gibi popüler konularda kitaplar yazıyor.

Geschwister. Die längste Beziehung des Lebens

© 2014 Klett-Cotta - J.G. Cotta'sche Buchhandlung GmbH, Stuttgart
Bu kitabın yayın hakları Michael Gaeb ve AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 2553 • Psykhe Dizisi 24

ISBN-13: 978-975-05-2291-8

© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2017, İstanbul

DIZI EDITÖRÜ Bahar Siber

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Bahri Özcan

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SUSANN SITZLER

Kardeşler

Hayatımızın En Uzun İlişkisi

Geschwister

Die langste Beziehung des Lebens

ÇEVİREN *Atilla Dirim*

*Anneme, babama, üvey anneme, üvey babama ve
bütün kardeşlerime, ailem oldukları için teşekkür ederim.*

*Dışarıdaki dünya için de arkadaşlarıma
ve eşime teşekkür ederim.*

Bu kitap ablam için.

“Bak, bu tür delillere ihtiyaç duymuyorum,’ demiştim. ‘Ben gördüğüm, hissettiğim şeye inanırım. Nasıl hamile kalmak için suni döllenmeye ihtiyacım yoksa, bunun benim kardeşim olduğuna inanmak için de gen testine ihtiyacım yok.’ ‘Kardeşinse bile, yarı kardeşin,’ diye mırıldandı Holger, yapmacık bir kayıtsızlıkla, ‘ama önemli değil; aynı etten ve aynı kandanınız. Siz akrabasınız. Buna karşı bir şey yapamazsınız.’ Holger böyle dedi. Ben de şöyle dedim: ‘Ben, kanımdan daha fazlasıyım. Ben hikâyesi olan bir insanım.’”

– Björn Bicker, *Miras Aldıklarımız*

Not: Ana karakterlerin özel hayatlarının korunması amacıyla, bazı isimler ve kişisel veriler değiştirilmiştir.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM	
KARDEŞ NEDİR?	11
İKİNCİ BÖLÜM	
KARDEŞLER BİRBİRLERİNDEN NE ZAMAN RAHATSIZ OLURLAR?	73
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
KARDEŞLER NEREDEN EDİNİLİR?	129
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
KARDEŞLERDEN NASIL KURTULUNUR?	187
BEŞİNCİ BÖLÜM	
İNSANIN KARDEŞİNİN OLMASI NEDEN İYİDİR?	245
KAYNAKÇA	301

KARDEŞ NEDİR?

ARTHUR

Kardeşim Arthur üç yıl önce bugün öldü. Merdivenden aşağı yuvarlanmış ve bu sırada kafatasını kırmıştı. Ben bunu bir cumartesi sabahı öğrendim. O kısa mesajı geri dönmeme ricasıyla aldığım da, kötü bir şeyler olduğunu hemen anlamıştım. Önceki gece, rüyamda bir arkadaşımın öldüğünü görmüştüm.

Arthur kardeşim olduğunda ben sekiz, o da on bir yaşındaydı. Bunun öncesinde anne babası bazen benimkileri, benimkiler de onları ziyaret ederdi; biz de birlikte oyun oynardık. Ama bunları hayal meyal hatırlıyorum. Sonra babam, başka bir kadınla başka bir şehre yerleşti. Kısa süre sonra da Arthur'un anesi karlı bir kış gecesi dağlarda tatil yaptıkları evden çıktı ve bir daha da geri dönmedi. Onu ancak ilkbaharda, bir kanyonda bulabildiler.

Bir yıl kadar sonra, annem Arthur'un babasının yanına, Ringen'e taşındı. Evde bana da yer açılmıştı. Misafir odası verilmişti bana. İkisi de, bu çözümün herkes için en iyisi olduğu düşünüldüler. Bu şekilde annem ev işlerini halledebilir, Arthur ve kardeşi Gregor'la ilgilenebilir, baba da işe gidebilirdi. Ben de oğlanlarla oynayabilir ve ev işlerinde anneme yardım edebilirdim.

lirdim. Birbirimize alışabilmemiz için önce bir süre, neredeyse her hafta sonu, hep birlikte günübirlik gezilere ve doğa yürüyüşlerine çıktık. Ardından bir restorana gittiğimizde de, biz çocuklar istediğimiz her şeyi yiyebiliyor, istediğimiz kadar içecek söyleyebiliyorduk. Arthur'un babası, benim için artık Berni'ydi. Oğlanlar da anneme ön adıyla, Lina diye hitap ediyorlardı. Yemekten sonra Arthur, Gregor ve ben dedektifçilik oynar, diskoda dans ediyormuş gibi yapar veya birbirimizi kovalardık; bu pazar günleri, her defasında göz açıp kapayıncaya kadar çabuk geçerdi.

Bir öğleden sonra, okuldan eve döndüğümde, annem beni oturma odasına çağırdı, sonraki güz tatilinde Ringen'e taşınacağımızı ve tatilden sonra okula orada devam edeceğimi söyledi. Böyle bir şeyin olabileceğini aklıma hiç getirmemiştim. Bundan sonraki birkaç günü, eski sınıfımda yalnız bırakmak zorunda kalacağım en iyi arkadaşım için ağlamakla geçirdim. Ardından da çaresizliğin verdiği öfkeyle, Berni'ye bundan sonra eskiden olduğu gibi siz demeye ve "Herr Ballmer" diye hitap etmeye yemin ettim. Zaten ondan hiçbir zaman hoşlanmamıştım.

Ringendeki soyadımız evin posta kutusuna yazılmamıştı. Ama Berni postacıya bize gelen mektupları da artık buraya atabileceğini söyledi. Sofrada bana bir yer açılmıştı. Oğlanlarla birlikte kaçınılmaz olanı kabullendik ve sadece ilk başlarda biraz kavga ettik. Annem yavaş yavaş mönüye bazı yemekler ekledi ve bunlar yorum yapılmaksızın kabul edildi.

Sofrada ne konuşulacağını genelde Arthur belirliyordu, aradan kısa bir süre geçtikten sonra da, onun ardından bunu ben yapmaya başladım. İkimiz de kelimeleri kullanmakta hızlıydık ve Arthur'un benimle aynı şeylerden hoşlanan biri olduğunu fark etmiştim: Müzik, hayvanlar, televizyon. Gregor sohbetlere giderek daha az katılmaya başladı, ancak o zamanlar bunu fark edemiyorduk. Ölen eşten giderek daha az ve laf arasında söz ediliyordu. Babamdan ise, hemen hemen hiç söz edilmiyordu. Sanırım Arthur artık burada bulunuyor olmamdan memnundu. Gregor'la hiçbir zaman öyle çok da iyi anlaşmamıştı. Yaşça daha küçük olmasına rağmen, Gregor ondan uzun ve yapıly-

di, Arthur'u sürekli kendi yatağını da toplaması ve evle ilgili diğer gevlerini yerine getirmesi için zorluyordu. Bunu yapmayı reddettiğinde ise, Gregor onu kafakola alıyordu, ta ki Arthur boğulacak gibi olup pes edinceye dek.

Yaklaşık dokuz ay sonra, bir cumartesi günü, yüksek ateşle yatakta yatıyordum. Yetişkinler şehre alışverişe gitmişlerdi. Arthur ile Gregor da izcilerle birlikteydiler. Kapıda birtakım sesler duydum, bir süre sonra da Arthur bir arkadaşıyla birlikte odama girdi.

“Sana bir şey göstermemiz lazım.”

Katlanmış bir gazete sayfasını bana doğru tutuyorlardı. Bu, Ringen'in resmi ilanlarının yayınlandığı gazeteydi. Medeni durum duyurularının bulunduğu bolum. Arthur, evlilik haberlerinin bulunduğu kısmı, orada da belirli bir satırı işaret ediyordu. Burada annemin adı, Arthur'un babasının adının yanında yazılıydı. Ateşli başım bundan bir şey anlamamıştı.

“Gizlice evlenmişler,” dedi Arthur'un arkadaşı.

Böyle bir şey nasıl olabilirdi? Bunu nasıl fark etmemiştik? “şimdi ne yapacağız?” diye sordum bir süre sonra.

“şimdilik bir şey demeyelim,” demişti Arthur. Bu konu hakkında kafa yormuş gibiydi. “Bir hafta bekleyelim. Yine de bir şey soylemezlerse, onlara ne olduğunu soralım.” Arthur akşam durumu Gregor'a da anlatacaktı.

Bir hafta sonra, akşam yemeğinden hemen once, Arthur sanki bir şey yokmuş gibi babasının yanına dikildi. “Bize söylemeyi unuttuğunuz bir şeyler olabilir mi?”

“Hayır,” dedi Berni. “Neden ki?”

“şunu bulduk da ondan.” Arthur, evlilik duyurularının yapıldığı gazete sayfasını çıkarmıştı.

“Ha, o mu?” dedi, bu arada mutfaktan gelmiş olan annem. “Aslına bunu size söylemek istiyorduk. Ama hiç vaktiniz olmadı.”

Bunu hiç hesaba katmamıştık. Arthur ile ben on ve ve dokuz yaşlarındaydık, Gregor da on. Henüz yetişkinlerin bütün numaralarını bilmiyorduk. Böylece başka bir şey demeden, annemin bu arada salata kaselerini yerleştirdiği sofraya oturduk.

Bu şekilde Arthur, Gregor ve ben kardeş olmuştuk. Birbirimizi seçmemiştik. Aramızdaki ilişkiyi, bunu isteyip istemediğimizi sormadan, başkaları belirlemişti. Bir oldubittiyle karşı karşıya bırakılmıştık.

Herkes kardeşini bu şekilde edinir.

Geleneksel ailelerde de, çocuk kardeşiyle ilgili karara katılmaz. Kardeşlere dair kararları anne ve baba alır. Çocuklar da buna razı olmak zorunda kalırlar. Bir kız ya da erkek kardeş arasında bile tercih yapamazlar. Bunun yerine bu yabancıyla tanışmak ve birlikte yaşamaya alışmak zorundadırlar, hem de uzun yıllar, bir ömür boyunca.

Bu zaruret, hatta bu şok, içinde kardeşlik ilişkisinin çekirdeğini barındırır. Bu, birisine dayatılan bir ilişkidir. Ama tam da bu kaçınılmazlık, bu ilişkinin vereceği mutluluğun temeli olabilir.

Kardeşliğe dair bilimsel bir disiplin olarak ancak son otuz yıldır araştırma yapılıyor. Bundan önce, psikoloji, kişiyle ebeveynleri arasındaki ilişkinin, onun duygu ve davranışlarını ne şekilde etkilediği üzerine yoğunlaşmıştı. Aradan geçen zaman zarfında, kardeşlerin de bir insanın ruhunu en az ebeveynleri kadar güçlü bir şekilde etkileyebileceği kabul edildi. “Günümüz eğitiminde ebeveynlerin sevgisine, özellikle de anne sevgisine büyük bir değer verilmesine karşın, gerçekte kardeş sevgisine gereğinden az önem verme tehlikesi hâlâ mevcuttur,” diye yazıyor, Essen’li aile terapisti Hans Goldbrunner. Ne var ki bilim, bu etkinin süresi konusunda tereddütlü. Acaba ebeveynlere olan ilişkide olduğu gibi, ömür boyu etkili mi? Yoksa birkaç yıl sonra, arkadaşların veya ilişkide bulunulan diğer kişilerin, kişinin üzerindeki etkilerinin gerisinde mi kalır? Kardeşler ve birbirleri üzerindeki etkilerine dair araştırma yapmak, bu ilişkinin, başka hiçbir ilişkide görülmediği şekilde mistifize edilebilmesinden ötürü çok zordur. Kardeş kelimesi, kan bağığını ve kardeşçe sevgiyi çağrıştırır. Yani her gün yaşadığımız sayısız sıradan karşılaşmadan çok daha derinlere uzanan, arkaik bir şeyleri. Ama bu bakış açısı, içinde bir tehlike barındı-

rır. İnsan kendisini bu bağlantının sembolik değeriyle sınırlandırır, kardeşliğin hayatta gerçekten ne anlama geldiğini kolaylıkla gözden kaçırabilir. Bizim için nasıl anlamlar taşıdığını da. Ayrıca bazen bize ne tür zararlar verdiğini de. “Eski etkilerin neden olduğu sonuçlar genellikle gizlidir. Duygusal tutumlar, temel davranışların ve çıkarların nedenleri hep bunlarla ilgilidir, ancak ilgili kişi çoğu zaman bunun farkında bile değildir. Yine de bunlar onun sosyal davranışlarına nüfuz eder; üstelik kişi bunların ne kadar az farkındaysa, o kadar kalıcı olurlar.” Bu sözler, kardeşlik araştırmalarının öncülerinden Walter Toman’a ait. Toman’ın *Aile Dizimi* başlıklı kitabı 1961 yılında yayınlandı ve bugün bu disiplinin temel eserlerinden biri olduğu kabul ediliyor.

İnsan doğduğu andan itibaren birilerinin kızı ya da oğludur. Ayrıca yine birilerinin kız ya da erkek kardeşidir. Ta ki ölüm onları ayırmaya kadar. Bu, romantik bir ilişkide, gerçekleşmesi umulan bir rüyadır. Kardeşlerde ise, gerçeğin ta kendisidir. Ancak kardeşlerin ilişkisi, romantik bir aşk masalının tam zıddıdır. Duyulan hasretin ve heyecanla çarpan kalplerin tam aksidir. Bir kardeşlik ilişkisinin özelliği, belirli bir amacının bulunmamasıdır. Bir ömür boyu kopmayan, tam olarak bu bağlantıdır. Hatta artık yürümediği zamanlarda bile kopmaz. Aramızdaki teması koparsak bile, bu insanlar değişmez bir şekilde erkek veya kız kardeşlerimiz olarak kalmaya devam ederler. İstesek de istemesek de, kardeşlerimiz yaşamımızda bizimle beraber yol alırlar. Kimliğimizin bir parçası olarak kalırlar. Kardeşler, normalde yaklaşık olarak bizim yaşadığımız kadar yaşarlar. Onlarla birlikte yaşadığımız şeyler, ruhumuzun silinmesi mümkün olmayan bir yerine kaydedilir. “Kardeşler arasındaki ilişki örüntüsünü daha iyi anlamalıyız,” der Münihli aile araştırmacısı Hartmut Kasten, 2006 yılında *Spiegel*’e verdiği bir röportajda. “Bunlar, bazen hastalıklı ruh hallerinin de nedenidir.” Yapılan araştırmalarda, kardeşlik ilişkisi artık “genel olarak en uzun süreli, sona erdirilmesi mümkün olmayan, insanlar arasındaki aşağı yukarı eşitlikçi bir ilişki” olarak tanımlanı-

yor. Leipzig Üniversitesi psikologlarının 2007 yılında yayınladıkları bir araştırmada, böyle deniliyordu. Burada vurgu “aşağı yukarı eşitlikçi” ifadesindedir.

Kardeşlerimizle ilk sosyal tecrübelerimizi, eşit pozisyonda ediniriz. Bu yüzden, onlarla birlikte yaşadıklarımız, ileride bir yetişkin olarak yaşayacağımız hayat için bir ölçüt ve norm teşkil eder. Bir erkek veya kız kardeşle hemen hemen bütün duyguları ilk kez ve en yoğun şekilde olmak üzere tecrübe ederiz: Kıskançlık, sevgi, öfke, özlem, güven, hiddet, birbirine ait olma, sevinç, coşku, yakınlık, korku. Kardeşlerimizle birbirimizi olduğumuz gibi tanırız. Kardeşlerimizle olan ilişkimize en başından itibaren bir sınır koymaz ve arada nezaket mesafesi bırakmayız. Onlarla yakın veya mesafeli bir ilişki kurmayı önce öğrenmemiz gerekir. “Kardeşlik ilişkisi, diğer yakın ilişkilerde mevcut olmayan gelişim imkânlarına sahiptir,” der, Kanadalı psikolog Jeniffer Jenkins. “Kardeşleri yok saymak olmuyor işte,” diyor, erkek kardeşiyle on yıldan uzun bir süredir konuşmayan bir kadın arkadaşım. Kardeşler arasındaki bağlantı, hayatımız boyunca başka insanlarla kurduğumuz ilişkilerden çok daha farklı bir şekilde ilerler. Yürütebildiğimiz takdirde, bu ilişki ömür boyu bizi pek de farkında olmadığımız bir mutlulukla besleyecektir. Ters gittiği takdirdeyse, çürük bir diş gibi bize tekrar tekrar acı verir.

Birçok insan için kardeşleriyle arasındaki bağ, hayatta asla sorgulamadıkları tek ilişkidir. Kız ya da erkek kardeşler, kişiye çok yakın olup da, değiştirmek istemediği yegâne insanlar olabilir. Bir kız kardeşin felaket bir müzik zevki, gülünç bir saç şekli olabilir ya da yanlış bir siyasi partiyi destekleyebilir. Buna rağmen onu sevebilir ve hayatımızdaki yerinden asla şüphelenmeyebiliriz. Bu ilişkide, arkadaşlarımızla genellikle yapamadığımız bir şeyi de başarabiliriz: Bir başka insanı, herhangi bir şart ileri süremden kabul edebiliriz. Bir kardeşe sahip olabilmek için, insanın ilişki kurma yeteneğine bile sahip olmasına gerek yoktur.

Ama ne olursa olsun, olağanüstü durumlarda hiçbir şey bizi kendiliğinden her türlü darbeyi göğüsleyen bir ağabeye, ya da

kimsenin bir şeyler başarabileceğine inanmadığı küçük kız kardeşe, ya da aslında kimsenin ihtiyaç duymadığı ortanca çocuğa dönüşmekten koruyamaz. İnsan, kardeşlerle birlikteyken bir süre sonra yine eskiden olduğu o çocuğa dönüşür. Hem de bunun iyi veya kötü bir şey olmasından tümüyle bağımsız olarak.

Psikologlar kardeşler hakkında konuştuğunda ya da gazeteciler bu konuda bir şeyler yazdığında, genellikle bu ilişkinin sağladığı fırsatlar öne plana çıkartılır. Öğrenme fırsatları, birbirine ait olmanın kaçınılmazlığı, aradaki bağlantının kalıcılığı. *Zeit*'dan bir gazeteci bunu “sosyal bir eğitim kampı” olarak tanımlıyordu. *Süddeutsche Zeitung*'da kardeşlere dair bir yazıya “Hayatın en uzun süreli sevgisi” başlığı atılmıştı. “Kardeşlik İlişkileri - Kismetin Ta Kendisi” deniliyordu *Welt*'te çıkan bir başka makalede. Aşkın gelip geçici ve arkadaşlığın sona erdirilebilir olduğunu düşündüğümüz bir çağda, kardeşlerimizle aramızdaki ilişkiden kendimizi güvende hissedebileceğimiz bir mutluluk bekliyoruz. Güvenilirliğin son kalesi. Kendi öykümüzün anlamı. İnsan bu bakış açısını kabul edecek olursa, bir an için, kardeşlere sahip olmasından ötürü talihin kendisine imtiyazlı davranmış olduğu hissine kapılır. Onlarla son olarak ne zaman telefonlaştığını ya da doğum günlerinin ne zaman olduğunu hatırlamak için bir süre düşünmek zorunda kalsa bile. Kan bağlarının idealize edilmesi bir tesadüf değildir. Almanya'da bugün her üç çocuktan biri, kardeşsiz büyüyor.

Başkaları içinse bir kardeşe sahip olmak o kadar doğal bir şeydir ki, bu konuda düşünmek gereğini bile hissetmezler. İnsan bu ilişkiyle, genellikle ancak sıkıntılar ortaya çıktığında ilgilenmeye başlar. Kardeşler onlarca yıl, insanın varoluşunun kör noktasında varlıklarını sürdürebilirler. Ama onları keşfetmeye değer. Ve bu bağlantıyı ideolojik at gözlükleri takmadan incelemeye de değer. Üstelik iyisi mi, kardeşler henüz hayat-tayken. Çünkü bazen buradan bir arkadaşlık da çıkar. Ya da, insanın olay çıkarmadan sona erdirebileceği bir öykü.

GENLER

Arthur ve Georg dışında üç yarı kardeşim ve bir öz kardeşim var. Yarı kardeşlerim babamın sonradan yaptığı evlilikten ve benden çok küçükler. Ablam Marlene ise, benden on yaş büyük. Ben birinci sınıfa başladığımda, o yalnız başına kız arkadaşlarıyla tatile bile çıkabiliyordu. Dolayısıyla ben aynı anda şunların hepsiyim: Tek çocuk, yarı kız kardeş, üvey kız kardeş ve kız kardeş. Hayatımda sadece tek bir ilişki biçimiyle tanımlanabilecek altı insan var: Kardeşlik. Onların hiçbirisiyle yakın bir temas içinde değilim. Hiçbiri günlük hayatımda belirleyici bir rol oynamıyor. Ama hepsi de, bugün olduğum insanın ortaya çıkmasında kalıcı bir etkide bulunmuş olmalılar. Ne tür arkadaşlarım olduğuna, hangi âmirlerimle anlaşımadığıma, ne tür erkeklere ihtiyaç duyduğuma da. Bir iş arkadaşı olarak nasıl davrandığıma, ne tür bir kadın veya kız arkadaş olduğuma da. Ebeveynlerim öldüğü zaman, kendi çocuklarım olmadığı için, bu kardeşlerim tek ailem olacak. “Bir kişi bir eş, arkadaş, hayat arkadaşı, iş arkadaşı, âmir veya benzeri bir şey olarak kimi seçerse seçsin, yaptığı bu seçime, bugüne kadar en uzun süreyle, en yakın ve en düzenli şekilde birlikte yaşamış olduğu insanlar da katılacaktır,” diye yazar aile araştırmalarının öncüsü Walter Toman, 1961 yılında *Aile Dizimi*'nde. Bu insanlar, ebeveynlerin yanı sıra, kız ve erkek kardeşlerdir.

Arthur ile Gregor'un yaşadığı eve gelmemden önce, Marlene *au pair* olarak yurt dışında bulunduğu için, birkaç yılını neredeyse tek çocuk olarak geçirmiştım. Babamın küçük çocukları dünyaya geldiğinde, yaşım yirminin üzerindeydi. Arthur ile Gregor'u yılda en fazla bir defa, o da Noellerde annemle üvey babamın yanına gittiğimde, tesadüfen orada bulunuyorlarsa görüyordum. Ama bu durum, onların hayatımdaki konumlarını değiştirmiyordu.

İster kız ister erkek olsun, kardeşlere karşı hissedilen duygular karmaşıktır. Neredeyse içgüdü benzeri denebilecek, bedensel bir benzerlikle izah edilebilen bir bağlantıdan oluşurlar. Buna yaşanılan ortak çocukluktan ve sayısız saatler boyunca bir-

likte edinilen tecrübelerden kaynaklanan bir yakınlık da eklenir. Bir de, hemen hemen bütün kültürlere nüfuz etmiş olan, bizim de ebeveynlerimizden ve çevremizden öğrendiğimiz sosyal toplum ideali bulunur. Yani kardeşlerimizle birlikte, bizi günün birinde bu dünyada yapayalnız kalmaktan koruyacak olan büyük bir ailenin parçası olduğumuz tasavvuru.

İnsan geleneksel bir küçük ailede büyüdüyse, bu tecrübeler, genellikle insanın bir kız ya da erkek kardeş olarak kendi oynadığı rol üzerine düşünmesine bile fırsat vermeyecek doğallıkta bir kimlik etrafında birleşir. Psikoloji için, bu doğallıkta, kardeşlik tecrübesinin köklerinden biri bulunur. 2007 yılında, Kaliforniya Üniversitesi'nden araştırmacılar, kardeşlerin aralarındaki kan bağımlı içgüdüsel olarak fark edip edemeyeceklerine dair bir araştırma yaptılar. Bu araştırma ortaya şaşırtıcı bir sonuç çıkarttı. Araştırma, bunun hiç de gerekli olmadığını ortaya koydu. İnsan, yıllardan beri aynı oturma odasında birlikte vakit geçirdiği varlıkla gerçekten de akraba olup olmadığını anlamak için, başka bir strateji geliştirmişti: Annenin uzun bir süre her gün bu varlıkla yakın bir şekilde ilgilendiğini kendi gözleriyle gördüğü zaman, insan, bu varlığın kardeşi olduğuna otomatik olarak karar veriyordu. Bu, en küçük kardeş olarak, bu tecrübeyi yaşamamış olanlar için de geçerliydi. Onlar da diğer çocuğun kendisiyle akraba olduğuna, çocukluk boyunca onunla birlikte geçirdiği sürenin uzunluğuna göre karar veriyorlardı. Biraz geniş bir şekilde formüle edecek olursak: Çocukken de birlikte olunan kişilere, kardeş denir. Bu, kız ve erkek kardeşlere olan bakışımızın, ilk etapta kültürel olduğu anlamına gelir. Ve kan bağımlı, sadece diğer unsurlardan biri olduğu anlamına da.

Kardeşlere dair çok şey anlatabilirim. Bunların hiçbiri genel geçer değildir. Bu bütün aileler için böyledir. İnsanın, bu konuda konuşabilmek için, kendisine ya da kardeşlerine uygulaması gereken kurallar yoktur. Her aile eşsiz ve benzersizdir, her kardeşlik ilişkisi kendisine özeldir. İnsanın kız ya da erkek kardeşi hakkında anlatabileceği şeyler, başkaları için asla tam olarak

geçerli olamaz. Ama edinilen tecrübelerde sık sık benzerliklere rastlanır. Bu muğlaklık, araştırmacıların bu bağlantılar üzerinde çalışmasını zorlaştırmaktadır. “Genel olarak, eskiden yapılan kardeşlik araştırmalarının kardeşlerin karakterleri arasındaki farklılıklara yoğunlaştığını ve gerçek yaşamda gözlemlendiği üzere, aynı aile çevresinde kardeşlerin nasıl farklı geliştiğinin anlaşılması güç olduğundan, bunun açıklamasının aile dizimlerinde arandığını söylemek mümkündür,” diye yazar Esenli aile araştırmacısı Hans Goldbrunner, 2011 yılında kaleme aldığı “Kardeşlik ilişkileri. Modern Eğitimde İhmal Edilmiş Bir Faktör,” başlıklı makalesinde.

Benim kardeşlik duygularım, birbirlerini pek az tanıyan insanlara paylaştırılmış durumda. Kız ve erkek kardeşlerimin tümünde, biyolojik ve psikolojik kardeş kimliğinin önemli bileşenleri eksik. Ama yine de bu kimliğin belirleyici öneme sahip parçaları, beni onların her biriyle birleştiriyor. Bu da bana “kardeş” denilen şeyin gerçekte ne anlama geldiğini tam olarak inceleme fırsatı veriyor. Bu anlam, toplumumuzda her devirde tekrar tekrar değişim geçiriyor. İnsanlar eskiden beri, yarı veya üvey kardeşlerle bağlantı halinde yaşıyor ve onları aile olarak nitelendiriyor. Bunun için “karma aile” kavramını kullanıyoruz. Ama bu sadece, insanların yeryüzünü doldurduğu günden beri, biyolojik ailenin bir varyasyonu olarak var olan bir şeye verilen yeni bir isimdir.

Çocukluğumuzda ve gençliğimizde birlikte dolu dolu geçirdiğimiz yıllar, Arthur ve Gregor’la beni birbirimize bağlıyor. İnsanın dış dünyanın gerçeklerini aradığı, ancak yine de sadece evde huzur bulabildiği o zamanı, üçümüz birlikte geçirdik. Evde bulduğumuz huzurun aldattıcı olduğu tecrübesi de, bizi kekimelerle ifade etmeye gerek olmadan birbirimize bağlıyordu. Ama her şeyden önce iyi ve kötü filmler, nefis ve iğrenç yemekler, şapşal ve güzel hayvanlar, süper ve rezil sporcular hakkında acımasızca ve durup dinlenmeden kavga edip duruyorduk. Bu tartışmalar kendi eğilimlerimizi, zevklerimizi, kişiliğimizi geliştirmemize ve aralarına sınır koymamıza yardımcı oluyordu. Saatler boyunca birlikte nasıl yetişkin olunacağının ve dış

dünyayla nasıl başa çıkılacağına alıştırmalarını yapıyorduk. Birbirimizin, ruh hali her an değişen, aynı anda şımarık ve duygusal, utangaç ve agresif, ağlamaklı ve soğukkanlı olabilen seyircileriydik. Diğerlerinin en histerik patlamalarına ve en anlamsız monologlarına hoşgörüyü tahammül ettik, omuzlarımızı silkerek birbirimizin gösteriş ve kararsızlık krizlerine izin verdik. Bütün bunları, sonradan sakinleşmiş ve güçlenmiş olarak, arkadaşlarımız olarak şekil bulan gerçek dünyanın karşısına çıkabileceğimiz bir biçimde yaptık. Kardeşlerimizle ısınma turları attık. Sonra da kendimize güvenerek sahaya çıktık. İlk testten evde başarıyla geçmiştik ne de olsa.

Bütün bu şeyler için ablam fazlasıyla büyüktü. Makyaj deneylerimi ve Paul Young Zürih'te vereceği konseri son dakikada iptal ettiği zaman duyduğum derin üzüntüyü anlayışla karşılayamıyordu. Ben de onun plaklarını yorucu buluyordum ve erkek arkadaşları benim için karmakarışık saçlı, yaşlı, sıkıcı adamlardı. Marlene'yi bana bağlayan şey, onu hayatımın ilk gününden bu yana tanyor olmam ve başının çaresine bakamayan bir bastıbacakken benimle ilgilenmesiydi. Doğumumdan hemen sonra başımı kaplayan ve benim ancak fotoğraflardan bildiğim siyah tüyleri, kendi gözleriyle görmüştü. Uyuduğum sırada beni koruyup kolladığı saatleri hatırlıyordu, bense bunları sadece anlatılanlardan biliyordum. Ailemizin anne, baba ve çocukların henüz bir arada olduğu ve birlikte tatile gidebildiği günlerini biliyordu. Annemle babamın birlikte konuşup güldüştüğü günleri de hatırlıyordu. Bende bunların resmi dahi yoktu. Marlene her zaman buradaydı, onun yanında dünyadaki doğal yerime sahiptim. Bu şeylerin benim için bir anlam ifade ettiğini, ancak "kız kardeşim" dediğimde hissedebiliyorum. Ama her defasında, mutlaka.

Babamın yeni evliliğinden olan üç yarı kardeşimle birlikte ortak yıllar geçiremedim. Onlarla beni genler birleştiriyor. Ama genlerden de önce, aldığım bir karar beni onlarla birleştiriyor. En büyük yarı kardeşim dünyaya geldiğinde, ben yirmi iki yaşındaydım. O babamın ilk erkek çocuğuydu ve onun yaklaşan gelişini haber aldığım, oturup ağladım. Artık bir oğlu olduğu-

na göre, kız kardeşimle benim artık babamızın gözünde en küçük bir değerimizin bile kalmayacağını sanıyordum. Ama bu be-bege, hiç kabahati olmadığı bir şeyin bedelini ödetmek istemediğimi de hissediyordum. İlk yıllarda Lino'yla birlikte uzun saatler geçirdik. Onu hayvanat bahçesinde gezdiriyor ve kimse duymadığında, kendisini bana daha yakın hissetmesi için, annesinin o biraz kaba saba yabancı lehçesini konuşuyordum. Kısa bir süre sonra küçük bir kız kardeşi ve erkek kardeşi daha oldu. Onlarla da gurur duyuyor ve onları da seviyordum. Ama üçüncüden sonra artık bu kadarının yeterli olduğunu düşündüm.

Kardeşlerim arasında beni en fazla bu üç yarı kardeşim şaşırtıyordu. Süt çocuğu olmaktan çıktıkları anda, onlarla aramda, ailelerimizin paylaştığı büyük benzerlikten kaynaklanan, tuhaf bir şekilde içgüdüsel bir yakınlık oluşmuştu. Başka kimseyle aramda bu tür bir bağlantı yoktu. Ne en iyi arkadaşım, ne kocamla, ne en çok sevdiğim ve bana en yakın olan insanlarla. Ne de birbirimize fazla benzemediğimiz için, Marlene'yle de. Ama yarı kardeşlerimle ben aynı gözlere, aynı jestlere, aynı biçimli ellere sahiptik. Küçük kız kardeşimin ayak parmaklarını, küçük erkek kardeşimin eksik dişini görüyor, onların gülüşünü işitiyor ve onlarla aynı etten olduğumu biliyordum. Benzerlik arttıkça, aramızdaki bağlantı da güçleniyordu. Ancak kısa bir süre sonra, bu durumla çelişen bir şekilde, aramızda tuhaf gerginlikler ve yabancılıklar yaşanmaya başlandı. Bunun sebebi, günlük hayatta herhangi bir temas noktamızın bulunmaması ve birlikte erişebileceğimiz yok denecek kadar az ortak tecrübemizin olmasıydı. Belki de, bunun sebebi, aramızda var olan ve aslında bizi kardeş olarak diskalifiye eden kuşaklar arası uçurumdu.

Kardeşler birbirleriyle genetik olarak ortalama % 50 oranında akrabadır. Yani, kalıtsal özelliklerinin yaklaşık yarısı ortaktır. Bazı münferit vakalarda ise, genetik benzerlik oranı % 25 ila 75 arasında değişir. Bu da aynı anne babadan doğan bazı kardeşlerin neden birbirlerine neredeyse ikiz gibi benzediğini ve başkalarında dış görünüm bakımından neredeyse hiçbir benzerlik bulunmadığını açıklar. Bu farklılıklar, evrimden kaynaklanır. Kardeşlerin kalıtsal özellikleri birbirinden ne kadar fark-

lı olursa, hastalıklar, alışılmadık iklim koşulları ya da güvenilir olmayan beslenme gibi uygunsuz dış koşullar karşısında çocukların birinin hayatta kalma ve soyu devam ettirme şansı da aynı oranda artar.

Kendimi hiçbir zaman bir büyük ailenin parçası olarak görmedim. Kardeşlerimden biriyle birkaç saatten uzun bir süre bir arada kalırsam ortaya çıkan yakınlık bile beni zorluyor. Bir süre sonra kendimi baskı altında hissediyorum. Aslında gerçekten tanımadığım birine açıklanamaz bir şekilde yakın olmam beni şaşırtıyor. Bu belki de tek çocuk olarak geçirdiğim yılların bir sonucudur. Arthur ve Gregor ile aramızda bu sezgisel yakınlık yoktu, hem de kardeşlik hayatımın büyük kısmını onlarla geçirmiş olmama rağmen. Her ikisi de ayrı ailelerden alınmış, evlat edinilmiş çocuklardı. Aramızda hiçbir genetik bağlantı yoktu. Sadece birkaç yıl birlikte büyümüştük. Ama bu bile onları kardeş olarak algılamama yetmişti. Bunu ancak onlar öldüğünde tam olarak anlayabilmiş olsam da.

Bu farklı insanların hayatımda nasıl bir rol oynadıklarını anlayabilmek amacıyla, aile ağacımın ayrıntıları arasında geziniyorum. Kardeşlerimin, hayatımın bu zamana kadarki kısmına dair ne ifade ettikleri sorusu etrafında dolanıp duruyorum. Kardeşlerimin benimle nasıl bir ilgileri var? Buna cevap bulursam, kendimi de daha iyi tanıyacağımı düşünüyorum. Hangi farklı rolleri oynadığımı ve bunların bazılarının beni neden tekrar tekrar mutsuz ettiğini daha iyi anlayabileceğimi sanıyorum. “Mesele o müstakil insandır, onun en temel bazı özellikleriyle nasıl bir yapıya sahip olduğu, en önemli bazı sorular karşısında nasıl davrandığı ve ne tür arzuları olduğu,” diyen Walter Toman, *Aile Dizimi*’nde bu en yakın akrabaların anlamını tanımlıyordu. “Ama burada asıl bileşenler hem başka insanlardır hem de, hayatına ne zaman girmiş olursa olsun, bu insanların kaybidir.”

Kardeşlerle olan ilişkiler hayatın akışı içinde U formunda bir hat izleyerek değişir. Bunu, kardeşlik araştırmaları ortaya koymuştur. En büyük rolü, çocukluktaki kardeşler oynar. Bir yaşındaki bir çocuk, kardeşleriyle annesiyle geçirdiğiyle aynı süreyi ge-

çirir. Üç ila beş yaşlarında ise, bu süre iki katına çıkar. Gençlik döneminde ise aileden ve buna bağlı olarak kardeşten uzaklaşır. Sonra aradaki ilişki giderek zayıflar, çünkü kardeşler farklı yerlere yerleşir ve her biri kendi yaşamını kurar. Kendi çocukları olduğu zaman, aradaki ilişki genelde tekrardan güçlenir. Yaşlılıkta ise, pek çok insan için bir kez daha çok yoğunlaşır. Yaşam döngüsü tamamlanmaya yüz tuttuğunda, insan düşünceleriyle başlangıç döneminde dolaşmayı sever. Ebeveynler ölünce, kardeşler insanın kendi çocukluğunun son güvenilir şahitleri olurlar ve kişi hatıraları genellikle sadece onlarla paylaşabilir.

Arkadaşım Rosalie, ancak otuzlu yaşlarının sonunda, arka arkaya iki defa anne olmuştu. “Lena tek çocuk olarak büyüme- sin,” demişti, kocasıyla birlikte bana ikinci çocuğun haberini verdiğinde. Kendisi de, kocası da, kardeşlerle birlikte büyümüşlerdi ve kızlarının anneye babaya karşı ittifak kurabileceği kimsesinin olmamasının yazık olacağını düşünüyorlardı. Bu, ikinci bir çocuk için yeter sebebi. Başka insanların hayatları için bu kadar fazla sorumluluk üstlenme cesaretleri beni büyülemişti. Bu insanların hayatlarını sanki bir satranç tahtasındaymış gibi düzenliyor ve aktif olarak aileyi büyütmeye çalışıyorlardı. Kocam ve ben, bundan kısa bir süre önce, çocuksuz bir hayatın da gayet iyi bir şekilde mümkün olacağını konuşmuş-tuk. Başka bir insanın mutluluğunun ve mutsuzluğunun sorumluluğunu taşımak zorunda kalmayacağımız düşüncesi, ikimizi de rahatlatmıştı. Birer çocuk olarak ailelerimizde geçirdiğimiz hayatı genellikle can sıkıcı ve tehlikeli bir şey olarak algılamıştık. Bu yüzden de, bu hikâyenin yeni bir bölümünü yazma ihtiyacının baskısını hissetmiyorduk.

ROLLER

İş arkadaşım Corinna, ne zaman takvimdeki bir tatil günü gelip çatsa, ağlamaya başlar. Bu günlerde hemen her defasında taşranın ücra bir yerinde bulunan bir yaşlılar bakımevinde ya-

şayan ve görünüşe göre ölümsüz olan annesini ziyarete gider. Civarda otel olmadığı için, Corinna genellikle annesinin kaldığı bakımevine birkaç günlüğüne yerleşmek zorunda kalır. Son Paskalya'yı ve ardı ardına üç Noel'i bu şekilde geçirmişti ve anlattığına göre bunlar ithamlar ve yanlış anlamalarla geçen korkunç günlerdi. Corinna'nın dört kardeşi var. Annesine yaptığı ziyaretleri onlarla paylaşamaz mıydı acaba? Bunu sorduğum zaman, Corinna'nın gözleri yeniden yaşlarla doldu. "Onların hepsinin aileleri var ve anneme gidecek vakitleri yok." Corinna yalnız yaşıyor. En büyükleri olarak her zaman bütün kardeşleriyle o ilgilenmiş. Bu, kardeşleri için doğal bir durum olduğu gibi, annesinin beklentisi de bu yöndeymiş. Ailede kimse Corinna'yı kendi ihtiyaçları da olan bir kişi olarak görmemiş. Corinna bile kendisini kendi ihtiyaçları olan bir insan olarak görmüyor. O, bütün hayatı boyunca abla olmuş. Şimdi, daha huzurlu bir ayından, bir sonraki Noel için ödün kopuyor.

Birçok arkadaşımın kardeşleri olup olmadığını bile bilmiyorum. Arkadaş olmadığımız kardeşler, yıllar içinde yetişkin hayatımızın etrafı kapalı ve ücra bir yerine yerleşirler. Aslında artık hayatımızın aktif olmaktan uzak birer üyesi gibi bir şeydiler. Sırdaşımız, sohbet ve birlikte vakit geçirme partnerimiz, belki de rakibimiz ve hasmımız olarak günlük hayatımızda sahip oldukları görevleri, uzun zaman önce dostlarımıza ve iş arkadaşlarımıza terk etmişlerdir. Normalde bu dostlara ve iş arkadaşlarına, kardeşlerden söz etmek için bir neden de yoktur. Belki de, bunu yaptığımız takdirde, gerçek birer arkadaş edemediğimiz izleniminin uyanmaması için. Ne de olsa, her yeni tanışıklık, kendimizi birisine hayatta oynayacağı rol önceden belirlenmemiş, bağımsız bir birey olarak takdim edebileceğimiz yeni bir fırsattır.

Aslında kardeşlerimizle ilişkimizi sürdürüp sürdürmememizin pek bir önemi yoktur. Kardeşlik araştırmasında önemli olan, çocukluk yıllarıdır. Araştırmacıların birçoğu açısından hayatımız için en önemli şey, kardeşler sıralamasında sahip olduğumuz yerdir. Bu yer, sadece hangi davranış tarzlarıyla ken-

dimizi emniyette hissettiğimizi belirlemekle kalmaz. “Kardeşliğin yapısı, bir kadınla ya da bir erkekle girdiğimiz ilişkide nasıl davranacağımız konusunda belirleyicidir.” Bunu psikolog ve aile terapisti Hans-Reinhard Schmidt söylüyor. Kendisi, kardeşlik araştırmalarının öncüsü Walter Toman’ın asistanıydı. Toman, farklı kardeşlik yapılarına dair tezleri hakkında şunları yazıyordu: “Bu varsayımların kaynağı psikanalizdir. Biraz daha dolambaçlı yollardan, genel öğrenim teorisinden de çıkartılabilirler. Hatta sadece sağduyudan bile.” Kendilerinden küçük bir kız kardeşleri olan erkekler, ortalamanın üstünde bir sıklıkla, kendileri de birer küçük kız kardeş olan kadınlarla bir araya geliyorlar. Tek çocuklar da ortalamanın üstünde bir sıklıkla tek çocuklarla bir araya geliyorlar. Bu tür bağlantılar içinde en belirleyici olanı, insanın kendisinden hemen önce gelen kardeşidir. Biz, bildik olanı ararız. Şaşırtıcı bir şekilde, partner bulma sitelerinde kardeşlik sırası sorulmaz. Birey olarak kendi kendimizi şekillendirdiğimiz düşüncesine, müthiş bir şekilde sarılıyoruz.

Kocam, Arthur’dan bir yaş büyük. Kocamın kız kardeşi, benden bir yaş küçük. En iyi kız arkadaşım benden on bir yaş, ablamdan da bir yaş büyük. Neredeyse bütün kız ve erkek arkadaşlarım, genelde benden iki ila on yaş kadar büyükler. Gregor, Arthur ve Marlene gibi. Bunun dışında kardeşlerimle aralarında hiçbir benzerlik yok. Ya da fark edebileceğim bir benzerlik yok. Ama şimdi, bu konu hakkında ilk defa düşününce, sadece bir tesadüf olduğuna inanamayacağım kadar bariz bir şey dikkatimi çekti. “Yeni ilişkiler daha öncekilere ne kadar fazla benzerse, aralarındaki ortak noktalar ne kadar fazlaysa, kişi bu yeni ilişkiye aynı oranda iyi hazırlanmış olur ve bu ilişkinin mutlu, başarılı ve kalıcı olma ihtimali de artar,” der Walter Toman.

Arkadaşlarımla birçoğunun kardeşleri olduğunu, ancak onlarla problem yaşadıkları zaman öğrenebildim. Arkadaşım Ole, uzun bir tereddüt döneminden sonra, annesiyle arasındaki bol çatışmalı ilişkiyi sona erdirmişti. Onunla bunu sayısız defa konuşmuştuk. Barışmalarına fırsat kalmadan annesi ölürse, suç-

luluk duygusunun kendisini yiyip bitireceğinden korkuyordu. Ama bu yaşlı kadınla tekrar tekrar bir araya gelmesinin ve ardından günler boyu depresyona girmesinin nedeni bu değildi. Ole, aslında kız kardeşiyle olan ilişkisinin geleceğinden korkuyordu. Onunla haftada en az bir defa telefonlaşıyor ve yılda birkaç defa da görüşüyordu. Kız kardeşi annesinden sadece birkaç sokak ötede oturuyordu, onunla zor ama yakın bir ilişkisi vardı. Aradan ancak bir süre geçtikte sonra bir çözüm bulabildi. Kız kardeşi, annesiyle Ole hakkında konuşmayacağına söz vermişti. Ole de, kız kardeşi bazen annesinden söz ettiğinde, olumsuz yorumlarda bulunmayacaktı.

Babam kırk yıldan uzun bir süredir kız kardeşiyle konuşmuyor. Hayatı boyunca ebeveynlerinin kız kardeşini tercih edip onu göklere çıkardıklarını, kendisini ise sadece eleştirip durduklarını düşünmüştü. Babalarının ölümünden sonra, aile evi kız kardeşine miras kalıp da, kendisine de hukuken verilmesi gereken hisse düşünce, şehrin en pahalı avukatını tutmuştu. O da bir şey yapamayınca, Maria ile arasındaki bağları koparmıştı. Birkaç hafta önce Maria bir gece babamı aradı, hasta ve sarhoştum. Ama o babam için artık yabancı bir kadındı ve babam telefonu kapattı.

İş arkadaşım Martin de üç kız kardeşini uzun zaman sonra ilk defa babasının cenazesinde gördü. Daha tabut toprakla örtülmeden kavgaya tutuşmuşlardı. Martin birlikte yediğimiz bir akşam yemeğinde anlattı bunu. Daha önce kız kardeşlerinden hiç söz etmemişti. O zamandan beri de bir daha etmedi. Bu olaydan söz etmesinin tek nedeni, Martin'in birdenbire son derece rahatlamış ve kurtulmuş bir izlenim bıraktığının sofradakiler tarafından fark edilmiş olmasıydı. Cenazenin, yıllar önce sinde aldığı kararın doğru olduğu yolundaki düşüncesini güçlendirdiğini söylemişti: Bir daha asla ailesiyle herhangi bir ilişkisinin olmasını istemiyordu. Şimdi, ebeveynlerin ikisi de öldükten ve miras meselesi de hallolduktan sonra, kardeşleri de sonunda onun üzerindeki bütün idari güçlerini yitirmişlerdi. Nihayet artık hayatında onun bir kaybeden olduğunu ve her konuda başarısız olacağını düşünen kimse kalmamıştı.